

Høringsuttalelse til regional vannforvaltningsplan og tiltaksprogram for Västerhavet vannregion (grensevassdragene)

Innspillene er sortert etter kapitlene i vannforvaltningsplanen. Hvert innspill er kort oppsummert som en rad i en tabell slik at dette kan brukes i vannregionmyndighetens oppsummering av alle høringsuttalelser.

<i>Innspill nr</i>	<i>Kort om innspillet</i>	<i>Gjelder kapittel</i>
<i>Miljødirektoratet #</i>	<i>Tekst</i>	<i>Kapittelhenvisning</i>

Innhold

Høringsuttalelse til regional vannforvaltningsplan og tiltaksprogram for Västerhavet vannregion (grensevassdragene).....	1
Miljømål	3
Øvrige eller strengere miljømål og beskyttede områder	4
Sterkt modifiserte vannforekomster (SMVF) og miljømål.....	5
Overvåking	6
Behov for problemkartlegging	7
Tiltaksprogram – oppsummering i forvaltningsplanen.....	8
Kommentarer til enkelte kapitler i vannforvaltningsplanen:	10
Planbeskrivelsen	10
3.2 Utviklingstrender og klimaendringer	10
4.2. Hovedpåvirkninger.....	10
4.3 Miljøtilstand og 5.2. Risiko for å ikke oppnå miljømål.....	10
5.5 Grunnvann	11
5.7 Tiltaksprogram	11
Kommentarer til noen av kapitlene i tiltaksprogrammet:.....	11
3.1.1Vesentlige vannforvaltningsspørsmål.....	11
3.1.2 Lokale tiltaksanalyser.....	12
3.2.1 Regionale og nasjonale føringer	12
3.3 Klimatilpasninger	12
4.2 Tiltak mot forurensning	13
4.2.1 Forurensning fra punktkilder	13

4.2.2 Avrenning fra diffuse kilder	13
4.2.5 Utslipp og utfasing av prioriterte stoffer	15
4.3 Tiltak mot biologiske påvirkninger.....	15
4.6.2 Forebyggende tiltak for å ivareta beskyttede områder	16
5 Kostnader, effekter og nytte.....	16
5.1 Kostnader	16
5.2 og 5.3 Effekt og nytte.....	16
5.4 Samfunnsøkonomi og fordelingsvirkninger mellom sektorene.....	16
6 Behov for nye virkemidler.....	17

Miljømål

Miljødirektoratet # 1	Beskrivelsen av miljømål er essensiell for planen og må inkluderes. Dette gjelder særlig svært god tilstand og vannforekomster med tidsutsettelse, mindre strenge miljømål eller miljømål for SMVF. Klassifisering av kjemisk tilstand bør prioriteres i perioden frem til 2018 i tide for arbeidet med tiltaksanalyser for neste planperiode.	Forvaltningsplanen Bl.a. kap. 5.1
--------------------------	--	--------------------------------------

Kapittel 5 om miljømål inneholder en generell beskrivelse av miljømål etter vannforskriften. Miljømålene skal vedtas og de konkrete miljømålene skal derfor framgå av forvaltningsplanen. Det er ikke hensiktsmessig at miljømålene i de enkelte vannforekomstene blir gjengitt i planen, men den bør ha en oversikt over de ulike miljømål og eventuelle unntak. Planen bør derfor ikke angi miljømål for den enkelte vannforekomst, men ha en oversikt over antallet vannforekomster som har de ulike miljømålene, sammen med en oversikt over vannforekomster med ulike former for unntak. Husk da at vannforekomster som har svært god tilstand i dag skal ha svært god tilstand som miljømål, fordi tilstanden ikke skal forringes. Regionen vil ha vannforekomster med miljømålet svært god økologisk tilstand som er en interessant opplysning å ha med i oppsummeringen/tabell.

Miljødirektoratet har utarbeidet forslag til tabeller både til vannforvaltningsplanene og tiltaksprogrammene som er distribuert til vannregionmyndighetene. Herunder er også forslag til tabeller for «Miljømål, unntak og tiltak» (dette er malens kapittel 4). Ved å benytte disse forslagene til samletabeller i regional vannforvaltningsplan, sikrer en at nødvendig informasjon om miljømål og unntak som planen skal inneholde blir inkludert.

Kjemisk tilstand

Kjemisk tilstand er uttrykk for den kjemiske tilstanden i en forekomst av overflatevann (av miljøgifter) eller grunnvann (utvalgte stoffer) i samsvar med klassifiseringssystemet. Med god kjemisk tilstand i overflatevann forstås at grenseverdier for de prioriterte miljøgifter ikke overskrides i sedimenter eller i biota. Her opererer vi kun med en tålegrense og således kun to klasser: «god tilstand» og «dårlig tilstand». For grunnvann er foreliggende klassegrenser for andre stoffer enn for vassdrag/kystvann.

Storparten av de norske vannforekomstene er ikke klassifisert for kjemisk tilstand og her dermed ikke fått fastsatt miljømål for kjemisk tilstand. Årsaken til dette er sammensatt. For fastsettelse av kjemisk tilstand er det krav til overvåkingsdata og ekspertvurdering tillates ikke jamfør eksisterende veiledning. Klassegrenser for prioriterte miljøgifter for kjemisk tilstand er under utarbeidelse og veiledning for klassifisering av kjemisk tilstand vil være på plass innen utgangen av 2015. Klassifisering av kjemisk tilstand for norske vannforekomster bør derfor prioriteres i perioden frem til 2018 i tide for arbeidet med tiltaksanalyser for neste planperiode.

Øvrige eller strengere miljømål og beskyttede områder

Miljødirektoratet # 2	Oversikt over beskyttede områder i Grensevassdragene må inkluderes. Beskrivelsen av miljømål i beskyttede områder og øvrige strengere miljømål må beskrives.	Forvaltningsplanen
--------------------------	--	--------------------

Som vannforvaltningsplanen til Grensevassdragene omtaler så krever vannforskriften at planen skal inneholde en oversikt over beskyttede områder i vannregionen, dvs. kart som viser beliggenheten til hvert område og en beskrivelse av de bestemmelser eller vedtak som ligger til grunn for beskyttelsen (hjemmelsgrunnlag). Miljødirektoratet la i april 2014 ut informasjon om beskyttede områder og en kartløsning som vil fungere som kilde til informasjon inntil register over beskyttede områder formelt sette foreligger i Vann-Nett. Her fremgår det hvilke områder som inngår i de ulike kategoriene og hvordan eventuelle særskilte miljømål ut over standard miljømål skal/kan utledes. Denne informasjonen vil være relevant for omtalen av beskyttede områder i forvaltningsplanen.

Miljømålet for beskyttede områder er tilsvarende standard miljømål som for andre vannforekomster. I tillegg kan det foreligge særskilte miljømål utover disse som kan utledes av beskyttelsesgrunnlaget. Dette vil danne grunnlaget for fastsettelsen av miljømålet for beskyttede områder. For områder utpekt til beskyttelse av arter og habitater (i praksis verneområder) vil et eventuelt miljømål ut over standard miljømål måtte utledes av hjemmelsgrunnlag, forvaltningsplaner eller handlingsplaner for området.

Villaks – Nasjonale laksevassdrag

For nasjonale laksevassdrag foreslår Miljødirektoratet at dere omtaler beskyttelsesregimet som ligger i *St.prp. nr. 32 (2006-2007) Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder*, der det er av betydning for miljømålet i vassdraget, jfr. brev fra Direktoratet for naturforvaltning datert juni 2013, der vi framhever at forvaltningspraksis, tiltak og mål for anadrome vassdrag kan tilsi strengere mål enn det som ofte innebærer god økologisk tilstand for fisk.

Villaks er også den eneste arten med fastsatt kvalitetsnorm (Kgl res av 23.08.13) etter Naturmangfoldloven. Normens formål er å sikre mangfold og utnytte artens produksjons- og høstingsmuligheter (Artikkel 1). Den til enhver tid gjeldende kunnskapen for å klassifisere etter denne kvalitetsnormen for ville bestander av laks bør fortløpende gjøres tilgjengelig i vannforskriftsarbeidet og i vannforvaltningsplanene, jfr. vannforskriften § 13 og Kgl. res til kvalitetsnormen for villaks. Vi gjør oppmerksom på at Vitenskapelig råd for lakseforvaltningen har brukt kvalitetsnormens kvantitative tilnærminger ved klassifisering av bestander, som er tilgjengelig i [deres siste rapport](#)¹. Den første formelle klassifiseringen etter kvalitetsnormens kvalitative og kvantitative normer vil foreligge som en egen rapport fra Vitenskapelig råd for

¹ <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/Rapp%20Vitrådlaks/Thorstad%20Status%20RVitråd%20laks2014-6.pdf>

lakseforvaltning høsten 2015. Det vil etterhvert komme forslag til hvordan berørte myndigheter bør samarbeide om en plan for hvordan kvaliteten kan nås der den ikke er nådd (jfr. §13 i NML)

Sterkt modifiserte vannforekomster (SMVF) og miljømål

Miljødirektoratet #3	Det må settes konkrete miljømål for SMVF ved å gjennomgå aktuelle tiltak i vannforekomster med kSMVF med mål om 1) GØP endelig SMVF, 2) GØT naturlig vannforekomst eller 3) mindre strenge miljømål jfr §10 dersom fungerende akvatisk økosystem ikke er realistisk. Innføring av standardvilkår der dette trengs bør skje i god tid før Norge skal foreta neste midtveisrapportering av vannforvaltningsplanene til ESA i 2018.	Forvaltningsplanen Tiltaksprogrammet
-------------------------	--	---

Miljømål i regulerte vassdrag

Det må settes konkrete miljømål for de sterkt modifiserte vannforekomstene med utgangspunkt i SMVF-veilederen og de nasjonale føringene i brev fra OED og KLD² og henvisning til rapport om revisjoner 49/2013³. Regionen bør gjennomgå aktuelle tiltak i vannforekomster med kSMVF med mål om 1) GØP endelig SMVF, 2) GØT ikke SMVF eller 3) mindre strenge miljømål jfr §10 dersom fungerende akvatisk økosystem ikke er realistisk. Slik vil man utpeke endelig SMVF i den endelige planen som vedtas av fylkestinget. Miljødirektoratet vil så langt som mulig bistå i det videre arbeidet med endelig fastsettelse av miljømål for SMVF.

For utvalgte vannforekomster i vassdrag som prioriteres for vannslipp/magasinrestriksjoner før 2021 (tilsvarende kategori 1.1), mener Miljødirektoratet at miljømålet som hovedregel bør være god økologisk tilstand, i noen tilfeller også svært god tilstand for fisk, dvs naturlig vannforekomst.

For utvalgte vannforekomster i vassdrag i som prioriteres lavere for vannslipp/magasinrestriksjoner (tilsvarende kategori 1.2 i revisjonsrapporten) mener Miljødirektoratet må vurderes for miljøforbedring ved revisjon av planen i 2021.

Det er ikke gjennomført noen nasjonal gjennomgang av regulerte vassdrag uten revisjonsadgang innen 2022 der bruken av §§ 28 eller 66 er aktuell. Miljødirektoratet finner det naturlig at regulerte vassdrag med tilsvarende restaureringspotensial som de reviderbare høyt prioriterte vassdragene (1.1), vurderes for vannslipp dersom miljøforbedringene tilsier dette. Forbedringspotensialet og en eventuell prioritering må da begrunnes tilsvarende begrunnelsene i revisjonsprosjektet.

Innlegging i Vann-Nett bør skje i dialog med de tre som er myndighet for og har virkemidler i regulerte vassdrag: Fylkesmannen, Miljødirektoratet og NVE. Det er viktig å ivareta medvirkningen

² KLDs og OEDs brev av 24. januar 2014 med nasjonale føringar.

³ Rapport 49/2013 Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022. Nasjonalgjennomgang og forslag til prioritering.

og en prosess på dette bør inkludere kommuner, energibransjen, miljøorganisasjoner og andre interessenter.

Om standard naturforvaltningsvilkår

Behov for nye virkemidler knyttet til vassdragsreguleringer gjennom økt bruk av §§28 og 66 i vannressursloven og innføring av standard naturforvaltningsvilkår i dokumentet er foreslått i de fleste vannregionene. Miljødirektoratet er myndighet for naturforvaltningsvilkår i anadrome vassdrag. Fylkesmannen er myndighet for tilsvarende pålegg i innlandsvassdrag.

En rekke regulerte vassdrag har ikke moderne standardvilkår. I tråd med mandat for nasjonal revisjonsgjennomgang, korrespondanse med ESA og påfølgende nasjonale føringer må det klargjøres hvordan og når dette kan gjøres gjeldende. Dette påvirker mulighetene sektormyndighetene (NVE/Miljødirektoratet/Fylkesmannen) har til å gi pålegg om 1) undersøkelser for å få på plass et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag (problemkartlegging) og 2) pålegg om miljøforbedrende tiltak som ikke påvirker kraftproduksjonen. Miljødirektoratet ser det som ønskelig at innføring av standardvilkår der dette trengs bør skje i god tid før Norge skal foreta neste midtveisrapportering av vannforvaltningsplanene til ESA i 2018.

Vurdering av friluftsverdier

Forslag til magasinrestriksjoner er i stor grad av hensyn til friluftsliv mer enn viktige akvatiske verdier. I den grad viktige landskaps- og friluftsverdier kan bedres med liten konsekvens for kraftproduksjon eller flomdemping bør dette innarbeides som tiltak for å nå øvrige mål.

Omtale om nye virkemidler i regulerte vassdrag

Norge har de nødvendige virkemidler for å iverksette aktuelle miljøtiltak innen vannkraftsektoren.

Overvåking

Miljødirektoratet # 4	Innspill til oppsummeringen av regionalt overvåkingsprogram.	Forvaltningsplanen Overvåkingsprogrammet
--------------------------	---	---

Miljødirektoratet mener at regionalt overvåkingsprogram gir en god oversikt over eksisterende og behovet for ny overvåking i regionen. Det er lagt ned et stort og viktig arbeid i å sette sammen overvåkingsprogrammet. Selve overvåkingsprogrammet med tilhørende excel-ark er ikke på høring, men det er tatt inn noe tekst om overvåking, spesielt problemkartlegging, i selve forvaltningsplanen (kap 6.2.1). Vi hadde forventet en noe bredere omtale av overvåkingen i forvaltningsplanen, ikke bare problemkartleggingen, og velger derfor å gi tilbakemelding her på noen elementer angående overvåkingen.

Alle tre typer overvåking (basis- og tiltaksorientert overvåking, samt problemkartlegging) er inkludert. Det er bra, men vi er usikre på om det for noen vannområder er foreslått basisovervåking i tillegg til tiltaksorientert overvåking og problemkartlegging. Hvis så er gjort må det i hvert fall framgå av planen at dette er regionens forslag til basisovervåking. Som dere skriver i

planen så er denne overvåkingen Miljødirektoratets ansvar. Det er foreslått overvåking som i stor grad inkluderer biologiske kvalitetselementer slik det er forutsatt i vannforskriften. Dette vil gi klassifiserbare resultater som gjør det mulig å si om vannforekomsten er i god eller bedre tilstand, og dermed slipper tiltaksgjennomføring, eller om den er i moderat eller dårligere tilstand, og følgelig må vurderes for miljøtiltak. Det er bra. Det er også fint at det er satt opp kostnader for overvåkingen, med utgangspunkt i sjablongverdier slik som forutsatt.

Vi forstår det slik at alle, eller nær sagt alle, vannforekomster som er i risiko er foreslått til enten tiltaksorientert overvåking eller problemkartlegging. Slik sett er den foreslåtte overvåkingen å se på som et «bruttoprogram», eller som en relativt grov oversikt over behovet for videre overvåking. Forslaget vil allikevel fungere som et godt utgangspunkt for videre arbeid og den prioritering og bruk av representativ overvåking som vil måtte skje når delprogrammene skal operasjonaliseres og iverksettes. Når påleggsbrevene til de forskjellige sektorer er skrevet, og når frivillig deltakelse er kartlagt, vil man få en helt annen oversikt over hva som er mulig å finansiere. Samarbeid med og involvering av andre sektorer vil da også måtte gjennomføres i større grad enn det som har vært mulig til nå.

Vi ser at det er gitt kostnadsoverslag for overvåkingen, med bakgrunn i sjablongverdier. Det var også meningen. Selv om de eksakte og reelle kostnadene først vil framkomme i forbindelse med operasjonalisering av delprogrammer, er det allikevel viktig å få en foreløpig og grov oversikt over kostnadene.

NVE har i samarbeid med Miljødirektoratet laget kart over eksisterende og planlagt overvåking på bakgrunn av tidligere innsendte excel-oversikter. Disse kartene kan tas inn i planen etter høring. Vi har ikke lyktes å skille mellom pågående (operativ) og planlagt forvaltning i kartene. Det bør gjøres oppmerksom på at kartene gjelder både operativ og planlagt overvåking, og gis en kvalifisert vurdering av hvor stor andel av overvåkingen som allerede pågår.

Andre kart med presentasjon av resultatene av den overvåkingen som er gjennomført mangler. Kart over tilstandsvurderte vannforekomster vil kunne tas ut av Vann-nett, selv om tilstandsvurderingen kun til en viss grad hviler på overvåkingsresultater. Dette må det i tilfelle opplyses om. Det kan eventuelt vises til slike kart annensteds i forvaltningsplanen.

Vi ser at det kan bli vanskelig å presentere kart over progresjon i måloppnåelsen for vannområder som var med i pilotfasen, all den tid metodikk for karakterisering og tilstandsvurdering er endret mellom disse to planfasene. Dette må imidlertid kommenteres og forklares dersom man velger å ikke presentere kart her.

Behov for problemkartlegging

Miljødirektoratet #5	Innspill til problemkartlegging og vurdering om problemkartlegging er foreslått i for stor grad.	Tiltaksprogrammet Kap 7
-------------------------	--	----------------------------

Problemkartleggingen er omtalt generelt i forvaltningsplanen, mens tiltaksorientert overvåking er omtalt i forbindelse med tiltaksprogrammet. All den tid det er problemkartleggingen som i tillegg til å være en overvåkingstype også skal vurderes om tiltak, finner vi det mer naturlig at det er problemkartleggingen som burde omtales her. Omtale av tiltaksorientert overvåking kan med fordel flyttes til forvaltningsplanen.

Det er åpenbart at det er et stort behov for kunnskap om vannforekomstenes miljøtilstand i regionen. Likeledes er det også behov for å kartlegge påvirkninger eller kilder som årsak til miljøproblemene.

Problemkartlegging, slik den er definert i vannforskriften, skal i utgangspunktet kun foreslås i de tilfeller der årsaken til miljøproblemene er ukjent. Vi stiller derfor spørsmål ved om ikke problemkartlegging er forslått i for stor grad, også der man har en rimelig grei oversikt over miljøproblemet, og hvor påvirkningene/kildene er brukbart kjent. I slike tilfeller bør det settes sammen et opplegg for tiltaksorientert overvåking der også pålagt overvåking, framsatt overfor enkelte av påvirkerne, vil inngå. Dette gjelder kanskje spesielt i de tilfeller det er eutrofi/organisk stoff/erosjonsproblematikk.

Problemkartlegging som begrep har vi imidlertid benyttet i mange år før vannforskriften, også når vi kjenner påvirkningene godt, og der det ikke er ønskelig å sette i gang langvarig overvåking men mer kortvarige undersøkelser som grunnlag for miljøtiltak. Når det gjelder bruk av begrepet problemkartlegging i regulerte vassdrag vil dette i stor grad være knyttet til tiltaksretta undersøkelser som kan pålegges av NVE eller miljømyndighetene hjemlet i konsesjonsvilkår. Begrepet kan imidlertid også omfatte slike undersøkelser gjennomført på frivillig grunnlag (uten pålegg), men da ofte med bakgrunn i en avtale mellom regulant og påleggsmyndighet. Denne typen problemkartlegging vil være viktig framover for å avdekke eventuelle flaskehals, behov for miljøforbedrende tiltak, gjennomføring av tiltak, samt å avklare ansvarsfordeling dersom flere påvirkninger er tilstede i disse vassdragene.

Tiltaksprogram – oppsummering i forvaltningsplanen

Miljødirektoratet # 6	Innspill til oppsummeringen av tiltaksprogrammet i forvaltningsplanen som bør tillegges særlig vekt.	Forvaltningsplanen Kapittel 5.7 Oppsummering av tiltaksprogram.
--------------------------	--	---

Oppsummering av tiltaksprogrammet i forvaltningsplanen bør særlig tillegges vekt

Målet er at informasjonen i dette kapittelet i forvaltningsplanen skal kunne stå på egne ben, og at Regjeringen ved forberedelse av Kongelig resolusjon for godkjenning av planen skal kunne bruke informasjonen i kapittelet som beslutningsgrunnlag uten å måtte gå inn i selve tiltaksprogrammet. Hele tiltaksprogrammet skal som kjent ikke til Kongen i statsråd.

Vannforskriftens §25 gir føringer for hva som skal inn i tiltaksprogrammet og Vedlegg VII gir føringer for hva som skal være med i oppsummeringen av tiltaksprogrammet i forvaltningsplanveilederen. Det vannforskriftens § 25 sier er egentlig at planen skal inneholde grunnleggende tiltak dvs lovpålagte tiltak. Disse er listet opp i § 25 men i en slik form at de kan

være vanskelige å forstå. I tillegg til grunnleggende tiltak skal også supplerende tiltak framgå av sammendraget.

Tillatelser til direkte utslipp til grunnvann

Vannforskriftens vedlegg VII og vanndirektivet krever at tiltaksprogrammet samt forvaltningsplanens oppsummering av tiltaksprogrammet skal inneholde en oversikt over tillatelser til direkte utslipp i grunnvann. Det er i Norge ikke forvaltningspraksis å gi tillatelser til direkte utslipp i grunnvann. Regionen bør derfor inkludere følgende setning i oppsummeringen av tiltaksprogrammet i forvaltningsplanen og eventuelt i tiltaksprogrammets delkapittel om dette:

«Det foreligger ingen tillatelser til direkte utslipp til grunnvann, hverken i regionen eller nasjonalt».

Grunnleggende og supplerende tiltak

Som orientert om på Nasjonal høringskonferanse arbeider direktoratene med å gruppere alle tiltakstyper som ligger i tiltaksmodulen i Vann-Nett inn i grunnleggende og supplerende tiltak. Vannregionmyndighetene vil derfor i løpet av vinteren 2015 kunne ta ut rapporter/tabeller som grupperer tiltakene i grunnleggende og supplerende tiltak. Det blir da viktig å ta en kvalitetssikring av om de tiltak som er listet opp i § 25 er med i oppsummeringstabellene. Samtidig er det viktig at sammendraget også gjengir viktige elementer i sammendraget i selve tiltaksprogrammet.

Oppsummering av tiltak

Miljødirektoratet savner oversikt over hvor mange tiltak pr sektor og hvilke (grupperte) mål som skal nås når. Eksempler på hvordan dette kan framstilles kan hentes fra kapitlet om miljømål og tiltaksprogrammet i høringsversjonen til for eksempel vannforvaltningsplanen for Vest-Viken. Det er naturlig at dette oppsummeres hva angår påvirkningstype (gruppert) og/eller sektormyndighet, gjerne fordelt pr vannområde og planperiode.

Oppsummeringen av tiltaksprogrammet bør inneholde en tabell som grupperer tiltakstyper for sterkt modifiserte vannforekomster spesielt. Tiltak knyttet til vannpåslipp/magasinregulering bør særlig synliggjøres. Man bør også beskrive hva man ønsker å oppnå med disse tiltakene, av typen «fungerende økosystem», «vandring for fisk» etc.

Kommentarer til enkelte kapitler i vannforvaltningsplanen:

Planbeskrivelsen

Miljødirektoratet #7	Regional vannforvaltningsplan for Grensevassdragene mangler planbeskrivelse, denne må på plass før planen går til behandling i fylkestinget.	Forvaltningsplanen Planbeskrivelsen
-------------------------	--	--

Det mangler planbeskrivelse for regional plan for Grensevassdragene. Se også Miljødirektoratets innspill til regional plan for Glomma på samme tema.

3.2 Utviklingstrender og klimaendringer

Miljødirektoratet # 8	Kapitlet bør inkludere en vurdering av hvordan klimaendringer kan påvirke miljømålene i vannforvaltningsplanen.	Kap 3.2
--------------------------	---	---------

Kapitlet gir en grei oversikt over utviklingstrender framover i tid for grensevassdragene.

Det er positivt at klimaendringer er nevnt i eget kapittel, og det er videre en god beskrivelse av klimaendringer for regionen på et overordnet nivå. Hvordan klimaendringer kan komme til å påvirke miljømålene i vannforvaltningsplanen burde vært vurdert noe tydeligere.

4.2. Hovedpåvirkninger

Miljødirektoratet # 9	En oversikt over de viktigste påvirkningen i form av en figur bør inkluderes.	Kapittel 4.2
--------------------------	---	--------------

Forvaltningsplanen for Västerhavet (grensevassdragene) har en oversikt over hovedpåvirkninger. Tabell 3 viser de viktigste påvirkningstypene for grensevassdragene og antall vannforekomster som påvirkes i vesentlig grad. Dette kunne også vært framstilt vha stolpediagrammene som de fleste planene bruker. Påvirkningene bør fordeles på vannkategoriene (elv, innsjø og grunnvann) og med areal/lengde som påvirkes, i tillegg til antall. Dette vil gi en enda bedre oversikt over påvirkningsbildet for grensevassdragene.

4.3 Miljøtilstand og 5.2. Risiko for å ikke oppnå miljømål

Miljødirektoratet # 10	Bruk av flere figurer bør vurderes. Kategorien «mulig risiko» skal ikke brukes.	Forvaltningsplanen Kapittel 4.3, 5.2
---------------------------	---	---

Miljøtilstand og «risiko for ikke å nå miljømålet» er godt framstilt i planen, tilstand gjennom diagram og tabell fordelt på delområder, og risiko er framstilt på kart og i tabell.

Pålitelighetsgrad for klassifisering er derimot ikke angitt. Det er et krav at pålitelighetsgrad for miljøtilstandsvurderingene skal angis. Det skal angis andel av vannforekomstene som er vurdert til miljøtilstand med henholdsvis høy, middels og lav pålitelighetsgrad. Hvordan pålitelighetsgraden bestemmes er beskrevet i karakteriseringsveilederen.

5.1. Miljømål etter vannforskriften

Se innspill #1.

5.2. Strengere miljømål enn vannforskriften

Se innspill #2.

5.3.1 Beskyttede områder

Se innspill #2.

5.4 Sterkt modifiserte vannforekomster

Se innspill #3.

5.5 Grunnvann

Miljødirektoratet # 11	Før tilstanden i grunnvannsforekomstene er klarlagt er det ikke aktuelt med tiltak. Presisering av myndigheter for grunnvann.	Forvaltningsplanen Tiltaksprogram bl.a kap 4.2.6
---------------------------	---	--

Før tilstanden i grunnvannsforekomstene er klarlagt er det ikke aktuelt med tiltak.

Siden det er flere vannregioner som er i villrede angående sektormyndighet for grunnvann så vil vi påpeke at NGU ikke er sektormyndighet men et kunnskaps- og rådgivende organ. Mattilsynet er myndighet for drikkevann. NVE er sektormyndighet for uttak av grunnvann. Når det gjelder forurensning av grunnvann så følger myndigheten samme prinsipp som for overflatevann og i de fleste tilfellene er det fylkesmannen eller kommunene. For enkelte industrivirksomheter og gruver er Miljødirektoratet myndighet. I den grad det er aktuelt med tiltaksorientert overvåking av grunnvann innenfor vårt myndighetsområdet vil vi følge det opp.

5.7 Tiltaksprogram

Se innspill # 6 om oppsummeringen av tiltaksprogrammet i vannforvaltningsplanen. Dette er et spesielt viktig kapittel i forvaltningsplanen og innspill bør tillegges særlig vekt i ferdigstillingen av vannforvaltningsplanen før vedtak i fylkesting.

Kommentarer til noen av kapitlene i tiltaksprogrammet:

3.1.1 Vesentlige vannforvaltningsspørsmål

Kapitlet er godt skrevet men kunne vært mer knyttet opp mot dokumentet vesentlige vannforvaltningsspørsmål. En tabell som oppsummerer disse for de forskjellige delene av grensevassdragene kunne vært nyttig. Omtale av prioritering kunne vært flyttet til et prioriteringskapittel hvor de regionale prioriteringene kommer bedre fram.

3.1.2 Lokale tiltaksanalyser

Kapitlet inneholder god beskrivelse av prosessen lokalt i den norske delen av vannregionene og samarbeidet med Länsstyrelsen. Videre et eget delkapittel om dagens tilstand og brukerinteresser. Vi har forståelse for at vannregionmyndighetene ikke har kunnet prioritere en detaljert tiltaksutredning og i stedet foreslår generelle tiltak men samtidig har en klar prioritering av tiltak innen spredte avløp, landbruk og fysiske inngrep.

3.2.1 Regionale og nasjonale føringer

Miljødirektoratet # 12	Nasjonale føringer for tiltak mot fremmede skadelige arter bør inkluderes.	Tiltaksprogram Kap 3.2
---------------------------	--	---------------------------

Overordnede føringer for prioriteringer av tiltak for å nå miljømålene med hensyn på tiltak mot fremmede skadelige arter bør nevnes. Føringer for prioriteringer av tiltak finnes i Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede arter (s. 35), samt også veiledningsmaterieill til artikkel 8h i Konvensjonen om biologisk mangfold (vedtak VI/23).

Vedtaket slår fast at tiltak av fremmede arter bør foregå etter en tretrinns tilnærming: (1) først skal man forebygge introduksjoner av skadelige fremmede arter, dersom man ikke lykkes i å forebygge, (2) bekjempe med utryddelse som mål, og i de tilfeller der utryddelse ikke er mulig, (3) iverksette tiltak for å begrense spredning og skade samt overvåke forekomster av fremmede arter. Når det gjelder tiltak i vann innebærer dette blant annet at man både må ha en plan for tiltak mot allerede eksisterende forekomster og beredskap for eventuelle tiltak mot nyintroduserte fiskearter. I mange tilfeller er tidsfaktoren avgjørende for muligheten til å begrense skadene som fremmede arter forårsaker.

Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter bør nevnes. Av nasjonale føringer som kan komme i vannplanens aktive periode nevnes nasjonal handlingsplan for biologisk mangfold. Planen vil erstatte Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede arter som et strategidokument på fremmede arter.

Miljødirektoratet jobber med ferdigstilling av handlingsplan mot fremmede fiskearter. Tiltak mot fremmede fiskearter bør følge prioriteringer av tiltak gitt i disse planene.

3.3 Klimatilpasninger

Kapitlet om klimatilpasninger i tiltaksprogrammet er svært godt skrevet. Videre inneholder kapitlet vurderinger både i forhold til at klimaendringer kan komme til å redusere effekten av tiltakene, og at klimaendringer fører til at det må settes inn mer tiltak for å opprettholde og forbedre vannkvaliteten enn uten de forventede klimaendringene. Videre står det å lese at de foreslåtte tiltakene bare delvis er tilpasset klimaendringene. Samtidig skrives det at slike hensyn i større grad tas i den senere, mer detaljerte tiltaksplanlegginga. Det er svært viktig at dette er formulert i

planen. Selv om de store endringene i klima er forventet i fremtiden og planene rulleres hvert 6 år, bør man vurdere klima i planer og tiltak fram mot 2021 fordi:

- Vannforvaltningsplanene og tiltaksprogrammene legger føringer og rammer utover 2021, både fordi planen vil legge rammer for annen planlegging i regionen og fordi tiltakene som iverksettes og planlegges i inneværende planperioden kan vare lenger enn til 2021.
- Klimaendringer vil ha betydning for fremtidig økologisk status og vurdering av utvikling i tilstanden bør ta hensyn til dette.

4.2 Tiltak mot forurensning

4.2.1 Forurensning fra punktkilder

Kommunalt avløp:

Kommunalt avløp har en god omtale i tiltaksprogrammet. Miljødirektoratet ville sett det som nyttig om det i tiltaksprogrammene hadde kommet fram i hvilken grad avløpsanlegg hvor kommunen er både forurensningsmyndighet og ansvarlig forurensere (kapittel 13 i forurensningsforskriften) blir fulgt opp.

4.2.2 Avrenning fra diffuse kilder

Langtransportert forurensning

Miljødirektoratet # 13	Generelle kommentarer til avbøtende tiltak mot langtransportert forurensning som bør vurderes hensyntatt. Dersom det er aktuelt med nye kalkingstiltak i den neste 6-års perioden, må forslag om dette komme fram i tiltaksprogrammet.	Tiltaksprogram Kap 4.2
---------------------------	--	---------------------------

Langtransportert forurensning, dvs. sur nedbør, er registrert som en av de viktigste påvirkningene på elver og innsjøer i Sør-Norge. I mange regioner er dette den viktigste påvirkningen. Det viktigste tiltaket mot forsuringproblemet er å redusere tilførselene av sur nedbør fra andre land. Internasjonale avtaler om dette har hatt positiv effekt på situasjonen i Norge, og den positive utviklingen er forventet å fortsette. Kalking er imidlertid et viktig tiltak for å oppnå miljømålene i påvirkede elver og innsjøer i påvente av effekten av utslippsreduksjoner.

I enkelte av vannregionene i Sør-Norge foregår det omfattende kalkingstiltak. Dersom det er aktuelt med nye kalkingstiltak i den neste 6-års perioden, må forslag om dette komme fram i tiltaksprogrammet. Det er stor variasjon mellom de aktuelle regionene med tanke på i hvor stor grad det foreligger forslag om nye kalkingstiltak. Vi er usikre på om dette reflekterer reelle behov i ulike regioner eller om planlegging av kalkingsvirksomheten i ulik grad er koblet mot arbeidet med regionale forvaltningsplaner.

Forsuringproblematikken inngår i klassifiseringssystemet, med klassegrenser for flere kjemiske parametere og for flere biologiske kvalitetselement. I forbindelse med planlegging av framtidig

kalking, både pågående og eventuelle nye tiltak, gjør vi oppmerksom på at det er gjort en del endringer i den nye klassifiseringsveilederen som kom i 2014. Endringene er gjort i typologien for kalk- og ionefattige vanntyper og i klassegrensene for flere forsursrelaterte parametere. Klassegrensene for de kalkfattige vanntypene er flyttet mot lavare pH- og ANC-verdier med størst endring for de mest kalkfattige vanntypene. Dette vil også kunne påvirke innholdet i standard miljømål for aktuelle kalkingslokaliteter. Dette må det tas hensyn til både ved planlegging og gjennomføring av kalkingstiltak. I og med at kalkingstiltak kan ha spesifikke mål rettet mot spesielle arter eller bestander, eller er begrunnet med tilgang til fritidsfiske, kan målsettingen i konkrete prosjekt avvike fra standard miljømål etter vannforskriften.

Jordbruk

Avrenning fra jordbruk og skogbruk er en av hovedutfordringene i Grensevassdragene. Det er lang og nyttig erfaring i vannregion Glomma med tiltak mot landbruksforurensning og tiltaksprogrammet for Grensevassdragene bærer preg av det. Her er det gode prioriteringer og problematikken har riktig vinkling. Når det gjelder jordbruk for øvrig henviser vi til generelle kommentarer til kapittel 6 Behov for endring i virkemidlene. Vi finner allikevel grunn til å påpeke at det også i Grensevassdragene kan være behov for å etterleve det eksisterende lovverket som omhandler jordbrukets påvirkning på vannforekomstene på en bedre måte. I oversikt over påvirkninger figur 4.1 og 4.2 framkommer avrenning fra skogbruk som en av de 10 hyppigste påvirkningsfaktorene. Vi kan ikke se at det i tiltaksprogrammet er foreslått tiltak for å redusere denne avrenningen. Tiltak i skogbruket vil trolig få større oppmerksomhet i EU og i Norge framover.

Spredt bebyggelse

Både i den nasjonale oversikten over påvirkninger og i de fleste vannregionene inkludert Grensevassdragene framkommer spredte avløp som en av de viktigste påvirkningsfaktorene. Nasjonal ligger den på fjerde plass og om lag 1800 overflatevannforekomster har middels til stor påvirkning fra spredte avløp. Glomma vannregionmyndighet har god tilnærming til problemstillingen i tiltaksplanen for Grensevassdragene.

Som en generell tilbakemelding til de fleste vannregionene vil vi påpeke at det regionalt og lokalt kan det være store variasjoner i betydningen av spredte avløp både hva angår påvirkning på den økologiske tilstanden og betydning for brukerinteressene. I det videre arbeidet er det viktig at både vannregionmyndigheten og fylkesmennene arbeider sammen med kommunene for å ta gode forvaltningsmessige grep rundt dette viktige området. Her som ellers er det viktig å veilede kommunene i prioriteringer og hvordan rensekraftene i lovverket er differensiert etter resipienter og brukerinteresser jf. forurensningsforskriftens kapittel 12.

Forurensingsforskriften stiller klare renskrav også til små avløpsanlegg. Miljødirektoratet finner grunn til å påpeke at tiltak innen spredte avløp er hjemlet i avløpslovverket og er derfor å betrakte som såkalte grunnleggende tiltak i henhold til vannforskriften. Når vannregionmyndighetene reviderer tiltaksprogrammene vil dette framkomme av tiltaksmodulen i Vann-nett.

Overvann

Overvann er sannsynligvis ikke er viktige problemstilling i grensevassdragene. Vi gjengir allikevel generelle innspill vi har til alle planene. Overvann som problemstilling er i de fleste tilfeller kun beskrevet generelt i tiltaksprogrammene. Det er relativt få forpliktende og konkrete tiltak.

Sentralt for håndtering av forurensning fra overvann er å få bukt med kilder til forurensningen. Det er også viktig at overvannet håndteres lokalt, for å unngå spredning av forurensning og overbelastning på avløpsrensaneanlegg. Renseanleggene vil i mange tilfeller bli overbelastet som følge av at overvann kommer inn på anleggene. Vi mener den betydningen overbelastning på anleggene kan ha for tilstanden i resipienter, er noe underkommunisert i tiltaksprogrammene.

Rogaland er det området som har gått grundigst inn i arbeidet med overvann i tiltaksprogrammet, og vi oppfordrer de andre områdene til å se hen til dem. I Rogaland har de blant annet lagt vekt på at lokal overvannshåndtering må integreres i alle typer nye utbygginger, og har flere konkrete tiltak for å få bedre kontroll på avrenning.

Vi oppfordrer også vannregionene til å ta i bruk veilederen om lokal overvannshåndtering fra 2013, utviklet av COWI på oppdrag fra Rogaland fylkeskommune, samt se hen til informasjonen som ligger på miljøkommune.no.

4.2.5 Utslipp og utfasing av prioriterte stoffer

Miljødirektoratet # 14	Tiltak knyttet til påvirkning fra punktutslipp og diffuse kilder som motvirker/ reduserer utslipp av prioriterte stoffer bør synliggjøres/kommenteres.	Tiltaksprogrammet Kap 4.2.5
---------------------------	--	--------------------------------

4.3 Tiltak mot biologiske påvirkninger

I tiltakstabellen er det bare krepsepest som er nevnt som biologisk påvirkning av fremmede arter. Vi vil anta at det i dette vannområdet også finnes fremmede fiskearter som påvirker det biologiske mangfoldet.

Se for øvrig innspill # 12 om beskrivelse av nasjonale føringer i tilknytning til fremmede skadelige arter.

4.6.2 Forebyggende tiltak for å ivareta beskyttede områder

Avsnittet inneholder ingen forebyggende tiltak for å ivareta beskyttede områder, men viser til at «Tekst til dette kapittelet skal utarbeides nasjonalt». Det arbeides med et register over beskyttede områder men det arbeides ikke nasjonalt med tekst knyttet til forebyggende tiltak for å ivareta beskyttede områder. Se også innspill #2 innledningsvis.

I tiltaksprogrammet skal det fremgå en oversikt over forebyggende tiltak for å nå miljømålet for beskyttede områder som er beskrevet i planen. Vi anbefaler at man supplerer tiltaksprogrammet med pågående og/eller er planlagte forebyggende tiltak i beskyttede områder, der det er relevant.

Direktoratet foreslår at pågående og planlagte tiltak i nasjonale laksevasdrag og -fjorder og vassdrag beskrives her. Når det gjelder områder utpekt til beskyttelse av habitater og arter (i praksis verneområder), foreslår direktoratet å se hen til nasjonal plan for våtmarksrestaurering.

5 Kostnader, effekter og nytte

Miljødirektoratet # 15	Innspill til kapittelet om kostnader, effekter og nytte som kan vurderes i ferdigstillingen av tiltaksprogrammet	Tiltaksprogram Kap 5
---------------------------	--	-------------------------

5.1 Kostnader

Det framkommer av tiltaksprogrammet at VRM ser at det er flere mangler ved innspillene til tiltak i Västerhavet vannregion. Vi skjønner at det har vært vanskelig å framskaffe kostnadsestimater og nytteestimat for alle tiltak i denne første planperioden, og ser at det er behov for et omfattende og løpende arbeid for å forbedre regional vannforvaltningsplan og tiltaksprogram fram mot neste runde.

5.2 og 5.3 Effekt og nytte

Både effekt- og nyttebeskrivelsen er lett forståelige og gir innsikt i prioriteringsgrunnlaget. Nytte er beskrevet kvalitativt og det gis eksempler hvor nytte er direkte koblet til tiltakstyper. I tillegg framkommer det at det fremdeles mangler nyttevurderinger og at det må skje et løpende arbeid for å forbedre disse. I den grad det er mulig bør nytten kvantifiseres i fysiske størrelser, som f.eks. antall vannforekomster som oppnår beskrevne forbedringer og hvor mange mennesker som får bedre forhold for friluftsliv.

5.4 Samfunnsøkonomi og fordelingsvirkninger mellom sektorene

Det angis at det i denne omgang ikke kan settes opp en kostnadsfordeling og vurdering av fordelingsvirkninger som en følge av ikke tilstrekkelig kostnadstall. Selv om det ikke er grunnlag for å foreta konkrete beregninger, bør det gjøres en skjønsmessig samfunnsøkonomisk vurdering av foreslåtte tiltakspakker. Det bør sies noe om hvem som bærer kostnadene av å gjennomføre tiltakene, og om dette slår skjevt ut i forhold til enkelte sektorer eller grupper. I tiltaksprogrammet er antall tiltak fordelt på problemeier og presentert i tabell med åpent felt for total kostnad. Vi

synes dette gir en interessant illustrasjon, både av materialet som er tilgjengelig og hva som mangler. Allikevel trenges det noe mer beskrivende tekst.

Det nevnes også at noen jordbrukstiltak sannsynligvis burde bli nedprioritert på grunn av den «samlede samfunnsøkonomiske kostnaden». Vi forstår det sånn at dette er en overordnet regional vurdering. Denne vurderingen trenger mer forklaring. Det er spesielt viktig at store regionale prioriteringer er belyst og tilstrekkelig beskrevet.

Vurderingene og begrunnelsene som ligger til grunn for bruk av unntaksbestemmelsene «Utsatte frister (§9)» og «Mindre strenge miljømål (§10)» bør også omtales her dersom unntakene er begrunnet med at det er umulig eller uforholdsmessig kostnadskrevende

6 Behov for nye virkemidler

Landbruk

Miljødirektoratet ser at mange av vannregionene fremhever behov for endringer i virkemidlene for å redusere avrenning og erosjon fra landbruksdrift til vannforekomstene.

Flere påpeker behov for endringer i Gjødselfareforskriften. Gjødselfareforskriften er for tiden under revisjon. Miljødirektoratet ser at det blant annet er behov for å stille strengere krav til lagring av husdyrgjødsel, øke lagerkapasiteten og vurdere om spredetidspunktet skal endres. Dette er tema som vi har til vurdering i revisjonsarbeidet.

Miljødirektoratet er enig i at med de juridiske og økonomiske virkemidlene som er tilstede i dag innenfor jordbruksforurensning, vil det i flere vannforekomster bli vanskelig å nå målene i vannforskriften. Det foregår nå en evaluering av virkemidlene under jordbruksavtalen inkludert SMIL og RMP. Dette vil være viktig innspill til jordbruksoppgjøret i 2015. Samtidig er det viktig å påpeke at det innenfor dagens virkemidler er muligheter til å gjøre både bedre regionale prioriteringer og å målrette tiltak, samt i økt grad ta i bruk handlingsrommet i lovverket. Eksempler på dette er at fylkesmannen har hjemmel i *forskrift om produksjonstilskudd* til å gi pålegg om bestemte jordarbeidingsrutiner i sårbare vassdrag. Arbeid med vannmiljøtiltak i blant annet Østfold og Rogaland har også vist at informasjon og rådgivning samt inngåelse av miljøavtaler i utsatte vassdrag har gitt god effekt. Også her er det potensiale til økt innsats innenfor gjeldende virkemidler.